

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav germánských studií
Germánské jazyky a literatury
Kombinované doktorské studium

Věra Hejhalová

K integraci frazémů
do všeobecného a frazeologického německo-českého slovníku
z kontrastivního a korpusově lingvistického hlediska.

Zur Integration von Phrasemen in ein allgemeines
und phraseologisches Wörterbuch Deutsch-Tschechisch
aus kontrastiver und korpuslinguistischer Sicht.

On the Integration of Fixed Expressions and Idioms
into General German-Czech Dictionary
and the Dictionary of Phraseology
from the Contrastive and Language Corpora Perspectives.

Teze k dizertační práci

Vedoucí práce: doc. PhDr. Marie Vachková, Ph.D.
2012

Osnova tezí

1.	OBECNÁ CHARAKTERISTIKA.....	2
2.	ZÁKLADNÍ VÝZKUM.....	2
2.1.	PŘEDMĚT VÝZKUMU A ZÁMĚR PRÁCE.....	2
2.2.	POSTUP.....	3
2.3.	VYBRANÉ MATERIÁLOVÉ ZDROJE.....	3
2.3.1.	<i>Slovníky</i>	3
2.3.2.	<i>Korpusy</i>	4
3.	TEORETICKÉ VÝCHODISKO.....	6
4.	VÝSLEDKY PRAKTICKÉHO VÝZKUMU.....	7
5.	ZÁVĚR A DESIDERATA.....	11
6.	SEZNAM LITERATURY VE VÝBĚRU.....	11

1. Obecná charakteristika

Předkládaná dizertační práce se zabývá lexikografickým popisem frazémů na základě korpusových výzkumů. Jedná se o práci interdisciplinárního charakteru, v níž nacházejí své uplatnění obecně-lingvistická témata frazeologie, aplikovaná lingvistika v podobě lexikografie a empiricky zaměřená korpusová lingvistika. Práce sestává ze dvou hlavních oddílů. V prvním (kapitoly 1-3) je kromě stanovení cíle práce a její metodologie věnována pozornost teoretickému zpracování zúčastněných vědních disciplín (frazeologie, lexikografie a korpusové lingvistiky), v druhém, prakticky orientovaném oddíle (kapitoly 4-6), jsou důkladně rozpracována jednotlivá témata frazeografického popisu pod vlivem výsledků korpusových rešerší, jakož i sonda do možností a mezí korpusové lingvistiky s ohledem na studium a zpracování víceslovných jazykových jednotek.

2. Základní výzkum

2.1. *Předmět výzkumu a záměr práce*

Výsledky uveřejněné v předkládané práci jsou založené na praktickém výzkumu frazeoaktivity lemmat. Východiskem se stal seznam 778 názvů zvířat (příloha 1 předkládané dizertace), která byla podrobena korpusovým rešerším, na jejichž základě byla tato lemmata poté lexikograficky zpracována. Ze zmíněného počtu se ukázalo 133 lemmat frazeoaktivních. Informace z korpusových rešerší těchto frazeoaktivních lemmat se pak stala základem pro jejich lexikografické zpracování v připravovaném Velkém německo-českém akademickém slovníku (VNČAS; více viz VACHKOVÁ 2002 a 2011).

2.2. *Postup*

Každé z lemmat bylo nejprve vyhledáno v korpusu DeReKo pomocí korpusového manažeru COSMAS II. (specifikace viz níže; též kap. 2.3.1. předkládané disertace, jakož i <http://www.ids-mannheim.de/kl/projekte/korpora/> a <http://www.ids-mannheim.de/cosmas2/>). Z následné konkurenční analýzy (více viz tamtéž) byla excerpována frazeologická spojení obsahující dané vyhledávané lemma, zaznamenávána jejich formální charakteristika a pozorováno jejich kontextové chování včetně významu. Získané pensum informací o daném frazeoaktivním lemmatu bylo porovnáváno s lexikografickými údaji předních výkladových i překladových, obecných i frazeologických slovníků (konkrétněji níže v oddílu Zdroje).

Při diskrepanci mezi údaji zjištěnými v korpusových rešerších a údaji ze slovníků bylo provedeno následné cílené vyhledání daného frazému v korpusu, resp. na internetu (při nedostatku dokladů). Souhrnné zjištěné údaje o povaze a chování daného frazému pak byly zasazeny do slovníkového rastru VNČAS, kde slouží jako praktický výstup ve formě slovníkových hesel, který je implementován do databáze VNČAS. Zároveň se zpracovaná lemmata stala zdrojem informací a dokladů pro teoretické pojetí frazeologie, frazeografie a korpusové lingvistiky v předkládané práci. V praktickém oddíle předkládané práce jsou tedy popisovány důsledky a doporučení vycházející z daných rešerší pro frazeografický popis především ve výkladovém slovníku typu VNČAS; částečně se autorka zmiňuje také o důsledcích pro specializovaný frazeologický slovník.

Podrobné schéma postupu při zpracování frazémů obsahujících názvy zvířat viz obr. 1 na str. 15 předkládané práce.

2.3. *Vybrané materiálové zdroje*

Materiálové zdroje předkládané práce lze rozdělit do dvou základních skupin: 1) zdrojové slovníky, 2) korpusy.

2.3.1. **Slovníky**

Duden Universalwörterbuch (DUW; CD-ROM, verze 3.0) je jeden z nejobsáhlejších a nejužívanějších výkladových slovníků němčiny, který plní také normativní funkci. Obsahuje též značnou část frazeologie. Jako zdroj pro předkládanou práci byl vybrán také proto, že jeho heslář slouží za základ připravovanému VNČAS, pro který je zpracována i výše popsaná část frazeologie.

Duden – Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik. Band 11 (DU11, 2. knižní vydání 2002) je jeden z nejrozsáhlejších specializovaných frazeologických slovníků

němčiny pocházejících ze stejné redakce jako slovník předchozí. Čítá přes 10 000 frazeologických jednotek (vč. přísloví).

Slovník české frazeologie a idiomatiky I-IV (SČFI 1-4, 1983-2009) je nejrozsáhlejší jednojazyčný frazeologický slovník češtiny obsahující podobně jako DU11 cca. 10 000 frazémů. Je rozdělen do čtyř dílů, které se zaměřují na různé typy frazémů: 1) přirovnání, 2) výrazy neslovesné, 3) výrazy slovesné (2 svazky) a 4) výrazy větné. K jeho vzniku (především v pozdějších fázích) přispěly také studie korpusů.

Německo-český slovník frazeologismů a ustálených spojení (DTWP, 2010) je nejnovějším frazeografickým počinem, který ve svém hesláři rozpracovává více jak 24 400 frazeologických hesel. Jedná se slovník překladový, který je ovšem primárně chápán jako slovník produktivní a je tudíž zacílen na německé čtenáře (srov. předmluva s. XVI). Český uživatel může využít přiloženého registru.

Redensartenindex (RAI; <http://www.redensarten-index.de/suche.php>) je otevřená internetová databanka frazémů německého jazyka. Výhodou je její neomezený rozsah, který neustále narůstá. Přispěvatelem se může stát kdokoli, což lze hodnotit jako výhodné i nevýhodné zároveň. Supluje se tím do jisté míry možné využití respondentů-rodilých mluvčích resp. účast mluveného jazyka, který je v klasických korpusech zastoupen v poměru k psanému jen minimálně. Na druhou stranu mohou být příspěvky vytvářeny také nelingvisty, což se odráží v kvalitě popisu dané frazeologické jednotky.

Vedle zmíněných slovníků a databází byl pro ověřování frazeografických údajů také využit Langenscheidts Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache (LGWDaF) a také internetové rešerše. Podrobnější informace k uvedeným zdrojům viz kap. 2.3.; 2.4. a 6.1. resp. 6.2. předkládané disertační práce.

2.3.2. Korpusy

Das Deutsche Referenzkorpus (DeReKo) je v současnosti nejrozsáhlejší databankou elektronicky zpracovaných textů němčiny, která čítá přes 5,4 miliardy textových slov (údaj z února 2012). Je vyvíjen a spravován na Institut für Deutsche Sprache v Mannheimu (IDS). K jeho využití slouží korpusový manažer COSMAS II. vyvíjený tamtéž. K vyhledávání v tomto korpusu také slouží webové rozhraní (<https://cosmas2.ids-mannheim.de/cosmas2-web/>). Korpus je ze 40 % morfo-syntakticky anotován. Vyhledávání v anotovaných částech je možné právě přes webové rozhraní. Anotace zbývající části právě probíhají a měly by být zpřístupněny do roku 2013.

Český národní korpus (ČNK) je nejrozsáhlejší databankou elektronicky zpracovaných textů češtiny, je vyvíjen na Ústavu českého národního korpusu na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze a v současnosti čítá přes 1,5 miliardy (údaj z února 2012) textových slov rozdělených v synchronních korpusech psaného a mluveného jazyka, v diachronních korpusech a paralelních korpusech češtiny s dalšími dvaadvaceti jazyky (projekt InterCorp). Vyhledávání v ČNK probíhá v korpusovém manažeru Bonito, resp. od prosince 2011 přes webové rozhraní Sketch Engine. Pro vyhledávání v paralelních korpusech slouží vyhledavač Park. Morfologicky anotováno je více jak 85 % korpusu. Anotace jsou implementovány především do synchronních korpusů psaného jazyka a částečně do InterCorpu.

Zatímco německý korpus DeReKo byl v disertační práci vzhledem k jejímu zaměření na studium německé frazeologie uplatněn jako hlavní zdroj pro studium formy a významu frazémů, plnil ČNK funkci sekundárního zdroje pro ověřování českých ekvivalentů daného frazému.

Internet bývá nazírán jako největší a nejpřístupnější soubor textů. Mezi největší úskalí užívání internetu jako korpusu textů zůstává jeho neustálá proměnlivost, strukturní nevyváženost, neanotovanost a omezenost jeho vyhledavačů (podrobněji ke kritice internetu **KILGARRIFF 2007**, **BELICA/PERKUHN 2006**, **ČERMÁK 2011 ad.**). Naproti tomu láká využití velkého rozsahu internetových textů ke korpusově-lingvistickým účelům za předpokladu jejich úpravy (např. **BELICA/KEIBEL/KUPIETZ/PERKUHN 2007** nebo **PALA/RYCHLÝ 2011**). Internetové texty zprostředkované vyhledavačem Google sloužily v rámci předkládané disertační práce jako doplňkový zdroj informací pouze tehdy, pokud data z korpusů nebyla uspokojivá, resp. neměla dostatečnou vypovídací hodnotu kvůli nízké frekvenci výskytu.

Při práci s korpusy byly využity oba možné přístupy k práci s elektronicky uloženými texty - *corpus-based* a *corpus-driven*. První z nich předpokládá znalost/vědomost o existenci daného fenoménu (zde frazému či jeho varianty) a využívá korpusové manažery pro vyhledání tohoto fenoménu za účelem ověření nebo vyvrácení informací daného druhu. Druhý z nich je založen na automatickém zpracování textového materiálu pomocí statistických měr a jeho následné interpretaci lingvistou. V německém korpusu DeReKo je implementována funkce Kookkurrenzanalyse (KA), která využívá pro třídění textového materiálu statistické míry log-likelihood-ratio (LLR). Tato funkce byla uplatněna při prvotním zpracování jednotlivých

lemmat (názvů zvířat) a pomáhala odhalit vedle známých i méně známé a lexikograficky nezpracované frazémy (seznam těchto nově objevených frazémů viz kap. 6.4. dizertační práce). Druhotně byla tato funkce použita u analýz konkrétních frazémů, které obsahovaly typické frazeologické jádro a vykazovaly lexikální variabilitu např. v pozicích atributivních či predikativních aj. Jedná se o tzv. sekundární KA – zjišťování např. *schlafen wie ... (ein Marmeltier/Sack/Stein/Toter/Bär/Ratz/Dornröschen)*; *den ... Fisch an Land ziehen (dicken; großen; kapitalen)*; *... aus dem hohlen Bauch (eine Entscheidung/einen Entscheid fällen/treffen/machen; argumentieren; Forderungen aufstellen; kommen; reden)*.

3. Teoretické východisko

Ve třetí kapitole se autorka zabývá teoretickými základy tří hlavních tématických celků, které se podílejí na tématu práce – frazeologií, frazeografií a korpusovou lingvistikou.

Frazeologická část (kapitola 3.1.) se věnuje postavení frazeologie ve vztahu k ostatním jazykovým disciplínám, především k lexikologii, slovtvorbě, syntaxi a sémiotice. Obzvláště pomezí slovtvorby a frazeologie nabízí srovnání. Vedle slovtvorných procesů popsaných v sekundární literatuře (frazeologická a defrazeologická derivace: frazém *der lachende Dritte* vzniklý z přísloví *Wenn sich zwei streiten, freut sich/lacht der Dritte* resp. *etw. schwarz sehen > der Schwarzseher* nebo *steif wie ein Stock > stocksteif*) se autorka zamýšlí nad možností uplatnění dalších slovtvorných postupů na oblast frazeologie; posledně jmenovaný příklad by se dal spíše označit za defrazeologickou kompozici, než za defrazeologickou derivaci, protože výsledkem je spojení dvou slov/kmenů v jediný lexém. Z dalších slovtvorných procesů se autorce na poli frazeologie jeví jako možné frazeologické zkracování, a to ve formě eliptických vyjádření typu *„Ich habe dich mehrmals gewarnt, wer einem eine Grube gräbt ...“* (= ... fällt selbst hinein.). Autorka bere v potaz také další transformační možnosti, které frazémy nabízejí. Ty jsou popsány v následující podkapitole s tématem polylexikalita a jedná se o 1) substantivizované frazémy psané s pomlčkou (*das In-Frage-Kommen, das Nur-Bahnhof-Verstehen, Um-den-heißen-Brei-Schleicherei*), 2) juxta pozice (*das Vaterunser*) a 3) jednoslovné idiomy (*aufhören*).

Následující podkapitola (3.2.) je věnována nomenklatuře a výkladu základních termínů. Základní jednotkou frazeologie je stanoven *frazém* jakožto ekvivalent k ostatním émickým jednotkám jazykového systému. Následují pojednání o vlastnostech frazémů (polylexikalitě, stabilitě a idiomaticitě); důraz je kladen na srovnání německé a české tradice a vyvození jednotného stanoviska pro následné využití v předkládané práci. Následují shrnující charakteristiky dalších jazykových jednotek s frazeologií více či méně souvisejících

(idiom, idiomatika, kolokace, verbonominální vazby, komparativní frazémy, okřídlená slova, přísloví).

V podkapitole věnované frazeografii (3.3.) je stěžejní část věnována jednotlivým položkám slovníkového rastru frazeologie, jejich popisu, diskrepancím mezi německou a českou lexikografickou tradicí a jejich pojetí v sekundární literatuře. Po výkladu ke každé položce následuje shrnutí dané problematiky a konsekvence z toho vyplývající pro VNČAS, resp. pro specializovaný frazeologický slovník. Největší důraz je kladen na formulaci záhlaví frazému a s tím související zařazení do makrostruktury slovníku jakož i princip řazení slovníkových hesel patřících k témuž lemmatu. Vedle formy záhlaví jsou zpracována také témata stylistického značení, gramatické charakteristiky, transformací a paradigmatických vztahů (synonymie a antonymie). K dalším slovníkovým položkám (především výkladu významu a exemplifikacím), které jsou v této části práce pojaty teoreticky, se následně autorka vrací ještě v závěrečné části své práce (kap.6).

V podkapitole věnující se korpusové lingvistice (3.4.), resp. korpusové lexikografii se autorka věnuje podrobnějšímu vysvětlení obou korpusově-lingvistických přístupů *corpus-based* a *corpus-driven* (viz výše) a také zmiňuje charakteristiku korpusů s důrazem na nejvíce diskutované vlastnosti, které ovlivňují vlastní výstupy korpusových rešerší. Jedná se především o velikost a strukturu korpusu, vyváženost zdrojových textů (psanost X mluvenost, žánrové vyvážení) a jejich reprezentativitu a význam morfosyntaktických anotací. Všechna témata jsou vedle obecných komentářů aktualizována na případech německého korpusu DeReKo a českého ČNK. V rámci této kapitoly se autorka obšírněji věnuje také možnostem využití internetu jako korpusu. Na závěr této podkapitoly jsou shrnuty možnosti využití popsaných korpusů pro lexikografickou práci při sběru frazémů pro VNČAS. Patří se především 1) ověření existence frazému, 2) vyhledávání nových frazémů, které dosud nebyly ve slovnících inventarizovány, 3) údaje o základní formě frazému (invariant, varianty), 4) údaje o sémantice frazému, 4) vyhledávání vhodných dokladů pro exemplifikace.

4. Výsledky praktického výzkumu

Také v druhém oddíle disertace, který reflektuje výsledky práce na lemmatech zvířat, dochází k rozčlenění na tři části podle popisovaných lingvistických disciplín. Kapitola 4 se zabývá popisem frazeologie se zaměřením na její variabilitu, kapitola 5 shrnuje doporučení a upozorňuje na limity výzkumu frazeologie v jazykových korpusech a kapitola 6 poukazuje na specifitější problémy lexikografického popisu frazémů.

Protože je vyhledávání v korpusech dosud možné jen podle formy jazykového znaku, tvoří centrální část výzkumu předkládané práce systematické pozorování formální variability frazémů. Po teoretickém úvodu, který je věnován syntézi dosavadního bádání v oblasti variability a vymezení se vůči podobným mnohdy ne zcela jasně definovaným pojmům (variabilita, synonymie, modifikace, flexe, iregularita, restrikce, preference, transformace a chybné užití/lapsus linguae), následuje podrobný popis zjištěných typů formální (ale i sémantické – v případě např. polysemie) variability frazémů. Jedná se o variabilitu **morfemickou** (*ich glaub(e), mich laust der Affe*), **topologickou** (*wie Hund und Katze* vs. *wie Katze und Hund*), **gramatickou**, čítající variabilitu členů, variabilitu gramatických čísel singular a plural, variabilitu negační a variabilitu valenční (*wie ein/der Affe auf dem/einem Schleifstein sitzen; sich als Eintagsfliege(n) erweisen; keinen/Null Bock (auf etw.) haben*) a **lexikální** (*sich vermehren wie Kaninchen/Karnickel; ein großer/dicker Fisch sein*). Následuje také rozbor „variability sémantické“, tedy frazeologické polysemie (*flach wie eine Flunder sein; dem Affen Zucker geben*). Všechny zmiňované typy jsou podrobně doloženy autentickým materiálem z výzkumu frazémů s komponenty zvířat. U každého typu je poukázáno na možnosti či problémy při jeho vyhledávání v korpusech a také především na důsledky, které s sebou daný typ nese pro lexikografické zpracování.

Druhým, stěžejním tématem této kapitoly jsou frazeologická přirovnání (kap. 4.2.5.). Přirovnání jsou vhodným typem slovních spojení, na kterých lze demonstrovat možnosti korpusových analýz jak v režimu *corpus-based*, tak i *corpus driven* (např. analýza lexikální výplně pozic(e) po komparátoru u frazémů typu *schlafen wie ...* apod.). Sémiotické rozčlenění přirovnání podle toho, zda jsou založena na ikonicitě, indexalitě či symboličnosti, jsou spolu s uzualizací dobrým vodítkem pro určení, zda má být dané přirovnání inventarizováno ve frazeologickém slovníku či nikoli.

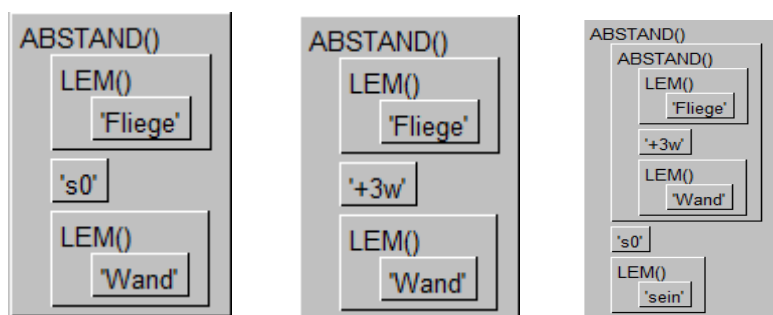
V rámci této podkapitoly jsou také naznačeny možnosti korpusových analýz a případného lexikografického zpracování u několika dalších skupin víceslovných spojení, a to především u frazeologických termínů a vlastních jmen, ale také u frazeologických modifikací, transformací, antonym, jakož i restrikcí, preferencí a iregularit.

V páté kapitole je pozornost zaměřena na možnosti a meze korpusové lingvistiky a vytěžování korpusů pro lexikografické účely. Vyloženy a na konkrétních příkladech z provedených analýz lemmat zvířat jsou demonstrovány možnosti korpusového vyhledávání (*corpus-based*) i korpusových analýz (*corpus-driven*) v manažeru COSMAS II. využívaném pro zpracování dat z německého korpusu DeReKo. Vedle mnoha předností autorka poukazuje také na meze současného korpusového výzkumu (např. ve zkoumání sémantiky

a homonymie). Důležitou součástí této kapitoly je pojednání o vypovídací hodnotě frekvenčních údajů. Nabízí se zde srovnání frekvenčních údajů z korpusu a internetu v návaznosti na možnosti resp. omezení jednotlivých vyhledavačů a také s přihlédnutím ke specifickým vyhledávání víceslovných jazykových jednotek. U frazémů jakožto víceslovných jednotek se spolehlivost zjištěné frekvence zmenšuje mnoha faktory. Problematické je vyhledávání a určování frekvence především u takových frazémů, jejichž forma může mít v diskurzu jak idiomatický tak doslovný význam (např. *kleine Fische*), podobně jako je tomu u zjišťování frekvence výskytu daného významu u homonymních simplizií. Protože frazémy vykazují relativně vysokou míru variability a jejich základní forma tedy nebývá vázána jen na konkrétní formativ, vyskytují se i přes velice přesné zadání tzv. „falsche Treffer“, tedy doklady, které sice odpovídají zadanému dotazu, ale přesto dokládají jiný úzus než hledaný frazeologický.

Pro vyhledávání frazémů v manažeru COSMAS II. autorka navrhuje tři základní koncepce, které se dají využít podle záměru vyhledávání. Maximalistická koncepce je založena na vyhledávání jen nejzákladnějších komponent frazému. Výhodou je, že výsledky přinášejí různorodé informace (jak formální, tak i sémantické a pragmatické) o daném frazému (či dokladují existenci nových frazémů), nevýhodou bývá celkově velký počet nalezených dokladů, z nichž mnoho nedokladuje užití frazému. Výsledky pak zůstávají relativně nepřehledné a pro lingvistu mnohdy neanalyzovatelné (jdou-li do stovek či tisíců). Naproti tomu minimalistická koncepce předpokládá zadání co nejpřesnějšího dotazu, na jehož základě se velice zvyšuje pravděpodobnost, že výsledky budou odpovídat očekávání (ani zde ale nemusí být zcela bezchybné). Z praxe autorka doporučuje užívat koncepci střední, která výrazně eliminuje výskyt falešných dokladů, ale zároveň nezamtlí možné přirozené chování frazému (např. jeho formální variabilitu). Příklady grafického zadání maximalistické, střední a minimalistické koncepce na **obr. 1** a výtahy z výsledků na **obr. 2**. Analyzován byl frazém (*als/wie*) *eine Fliege an der Wand (sein)*.

Obr. 1 – grafické zadání frazému v COSMAS II.

maximal. koncepce

střed. koncepce

minimal. koncepce

Obr. 2

☐	1	BRZ10/APR.00171	nach unten oder machen einen Katzenbuckel nach oben. Übung 2: Fliege an der Wand . Sie lehnen mit dem Po und den
☐	2	BRZ10/NOV.06698	Ferien wieder in den Alltagstrott zurückkommen. Da ärgert einen die Fliege an der Wand . Da regt man sich über den grauen
☐	3	HMP10/NOV.01833	verantwortlich, dass die Fahrgäste trotz Absinkens des Bodens wie die Fliegen an der Wand kleben. -> Die Wilde Maus: Die Flucht
☐	4	HMP10/NOV.02617	verantwortlich, dass die Fahrgäste trotz Absinkens des Bodens wie die Fliegen an der Wand kleben. Die Neuheit Remmi Demmi verspricht mit
☐	5	HMP10/DEZ.00013	verantwortlich, dass die Fahrgäste trotz Absinkens des Bodens wie die Fliegen an der Wand kleben. Die Wilde Maus: Die Flucht der
☐	6	M10/MAI.40304	machen und die Lehrstunde in positivem Denken genießen. "Über die Fliege an der Wand können Sie sich den ganzen Tag ärgern,
☐	7	NUN10/NOV.01775	fühlen, wenn wochenlang das Wasser kalt bleibt oder Hunderte von Fliegen aus einem Loch in der Wand krabbeln, das Handwerker geschlagen
☐	8	RHP10/JUL.02813	auf Schloss Bürgeln. Du fandest, als du es von der Wand nimmst, es fehle neben den Schmetterlingen und Fliegen ein Käfer,
☐	9	Z10/APR.01252	Generationen ab.« Den Karren der städtischen Finanzen einfach vor die Wand zu fahren und die Folgen den Verantwortlichen in Düsseldorf zu
☐	10	A99/AUG.57331	der neue Oberturner Rolf Egloff gefordert. Er wäre gerne eine Fliege an der Wand gewesen, als er uns die Musik zum

Náhled KWIC – maximalistická koncepce, počet nalezených dokladů celkem: 194; zeleně označen hledaný frazém, červeně a modře další frazémy splňující zadání, bez označení falešné doklady

☐	1	BRZ10/APR.00171	ch unten oder machen einen Katzenbuckel nach oben. Übung 2: Fliege an der Wand . Sie lehnen mit dem Po und den
☐	2	BRZ10/NOV.06698	n wieder in den Alltagstrott zurückkommen. Da ärgert einen die Fliege an der Wand . Da regt man sich über den grauen
☐	3	HMP10/NOV.01833	wortlich, dass die Fahrgäste trotz Absinkens des Bodens wie die Fliegen an der Wand kleben. -> Die Wilde Maus: Die Flucht
☐	4	HMP10/NOV.02617	wortlich, dass die Fahrgäste trotz Absinkens des Bodens wie die Fliegen an der Wand kleben. Die Neuheit Remmi Demmi ve
☐	5	HMP10/DEZ.00013	wortlich, dass die Fahrgäste trotz Absinkens des Bodens wie die Fliegen an der Wand kleben. Die Wilde Maus: Die Flucht d
☐	6	M10/MAI.40304	en und die Lehrstunde in positivem Denken genießen. "Über die Fliege an der Wand können Sie sich den ganzen Tag ärgern,
☐	7	A99/AUG.57331	der neue Oberturner Rolf Egloff gefordert. Er wäre gerne eine Fliege an der Wand gewesen, als er uns die Musik zum
☐	8	A09/MAI.00504	nd in Rollen schlüpf, wäre Manon am liebsten eine unsichtbare Fliege an der Wand . Sie liebt es, Menschen zu beobachten, s
☐	9	B00/JUL.61559	hatte mit Berlin abgeschlossen, und mich störte schließlich jede Fliege an der Wand ", sagt Seidl. Als er das erzählt, ist
☐	10	B01/JUN.50424	ts Lorant manchmal reitet. Vielleicht ist es beim Aufwachen eine Fliege an der Wand , die ihn so wahnsinnig macht." Die Kriter
☐	11	B01/SEP.69721	Glück und Verhängnis. Wenn J.F. getrunken hat, stört ihn die Fliege an der Wand . Einmal störte ein Demonstrant seine Kre
☐	12	B03/MAI.34654	Lizenz zum Töten", sagt sie, "ich möchte die Lizenz, eine Fliege an der Wand sein zu dürfen, die alles sieht und
☐	13	B07/JAN.00111	war einfach nur dabei und habe beobachtet, sozusagen wie die Fliege an der Wand . Das hat die Mannschaft sehr gut gefund
☐	14	B07/JUL.51167	Man muss sein wie die Fliege an der Wand Der Bildjournalist Thomas Hoepker über
☐	15	B07/JUL.51167	Weil man auch lernt, sich zu verstecken. Man ist die Fliege an der Wand , die niemand sieht - doch sie sieht
☐	16	BRZ07/APR.11297	nteil. Herzasen sei möglich und Schlaflosigkeit. "Und wenn eine Fliege auf der Wand hockt, ärgert das so sehr, dass Sie
☐	17	BRZ07/JUN.20058	Kennst du das? Du sollst einen Aufsatz schreiben, aber die Fliege an der Wand ist viel interessanter als das Aufsatzthem

Náhled KWIC – střední koncepce, počet nalezených dokladů celkem: 119; červeně označen falešný doklad, modře příklad sporný, který může mít jak frazeologický, tak doslovný význam. Ostatní neoznačené doklady svědčí o výskytu několika různých frazémů.

☐	1	BRZ10/APR.00171	nach unten oder machen einen Katzenbuckel nach oben. Übung 2: Fliege an der Wand . Sie lehnen mit dem Po und den
☐	2	BRZ10/NOV.06698	Ferien wieder in den Alltagstrott zurückkommen. Da ärgert einen die Fliege an der Wand . Da regt man sich über den grauen
☐	3	HMP10/NOV.01833	verantwortlich, dass die Fahrgäste trotz Absinkens des Bodens wie die Fliegen an der Wand kleben. -> Die Wilde Maus: Die Flucht
☐	4	HMP10/NOV.02617	verantwortlich, dass die Fahrgäste trotz Absinkens des Bodens wie die Fliegen an der Wand kleben. Die Neuheit Remmi Demmi verspricht mit
☐	5	HMP10/DEZ.00013	verantwortlich, dass die Fahrgäste trotz Absinkens des Bodens wie die Fliegen an der Wand kleben. Die Wilde Maus: Die Flucht der
☐	6	M10/MAI.40304	machen und die Lehrstunde in positivem Denken genießen. "Über die Fliege an der Wand können Sie sich den ganzen Tag ärgern,
☐	7	A99/AUG.57331	fühlen, wenn wochenlang das Wasser kalt bleibt oder Hunderte von Fliegen aus einem Loch in der Wand krabbeln, das Handwerker geschlagen
☐	8	A09/MAI.00504	nd in Rollen schlüpf, wäre Manon am liebsten eine unsichtbare Fliege an der Wand . Sie liebt es, Menschen zu beobachten, s
☐	9	B00/JUL.61559	hatte mit Berlin abgeschlossen, und mich störte schließlich jede Fliege an der Wand ", sagt Seidl. Als er das erzählt, ist
☐	10	B01/JUN.50424	ts Lorant manchmal reitet. Vielleicht ist es beim Aufwachen eine Fliege an der Wand , die ihn so wahnsinnig macht." Die Kriter
☐	11	B01/SEP.69721	Glück und Verhängnis. Wenn J.F. getrunken hat, stört ihn die Fliege an der Wand . Einmal störte ein Demonstrant seine Kre
☐	12	B03/MAI.34654	Lizenz zum Töten", sagt sie, "ich möchte die Lizenz, eine Fliege an der Wand sein zu dürfen, die alles sieht und
☐	13	B07/JAN.00111	war einfach nur dabei und habe beobachtet, sozusagen wie die Fliege an der Wand . Das hat die Mannschaft sehr gut gefund
☐	14	B07/JUL.51167	Man muss sein wie die Fliege an der Wand Der Bildjournalist Thomas Hoepker über
☐	15	B07/JUL.51167	Weil man auch lernt, sich zu verstecken. Man ist die Fliege an der Wand , die niemand sieht - doch sie sieht
☐	16	BRZ07/APR.11297	nteil. Herzasen sei möglich und Schlaflosigkeit. "Und wenn eine Fliege auf der Wand hockt, ärgert das so sehr, dass Sie
☐	17	BRZ07/JUN.20058	Kennst du das? Du sollst einen Aufsatz schreiben, aber die Fliege an der Wand ist viel interessanter als das Aufsatzthem

Náhled KWIC – minimalistická koncepce, počet nalezených dokladů celkem: 41; chybovost v této koncepci může způsobit buď homonymie některého z hledaných výrazů (v tomto případě *sein* jako sloveso a přívlastňovací zájmeno zároveň) nebo homonymie významů frazému (doslovný a frazeologický význam jednoho formativu).

Závěrečná kapitola předkládané práce upozorňuje na několik problematických partií lexikografického popisu frazémů, vrací se k zásadám řazení frazémů ve slovníku, analyzuje možnosti inventarizace frazeologických transformací do slovníkového rastru, poukazuje na zpracování korpusových dokladů za účelem formulace vhodných slovníkových příkladů ad. Autorka si je vědoma toho, že problematika inventarizace frazémů do slovníku čítá ještě mnoho dalších otázek a problematických témat (především v oblasti studia a popisu sémantiky a pragmatiky frazémů), která jsou v práci zpracována jen okrajově. Důvodem je

prvotní zaměření práce na změny formy frazémů podložené korpusovými analýzami a jejich lexikografické zpracování. Součástí této kapitoly je také hodnocení užívaných frazeologických slovníků DU11 a DTWP pod vlivem korpusových rešerší. Poslední část tvoří přehledný seznam frazémů, které byly objeveny korpusovými analýzami a dosud nebyly zaznamenány v žádném ze stávajících slovníků.

5. Závěr a desiderata

V závěru práce se autorka zamýšlí nad úlohou studia autentických textů pro lexikografickou praxi a poukazuje na možnou diskrepanci mezi běžným územ a preskriptivní normou, jak ji slovníky často prezentují či jak je širokou veřejností vnímána. V souvislosti s tím se nabízí zvážení dichotomie *receptivní = deskriptivní, produktivní = preskriptivní*. Pro receptivní/pasivní slovníky typu VNČAS by tedy měl být autentický úzus (alespoň pokud jde o frazémy) nadřazen nad normou (a často i frekvencí). Dá se totiž předpokládat, že právě v něm budou uživatelé hledat i okrajové a méně frekventované jednotky (např. *nach etw. Kräht kein Hund*). Mezi největší úkoly a desiderata současného studia frazeologie řadí autorka studium sémantiky a pragmatiky na základě korpusových dat.

Práce je přímo v textu podložena mnoha konkrétními příklady práce s lemmaty obsahujícími názvy zvířat. V tištěných přílohách jsou umístěna čtyři vybraná lexikograficky zpracovaná lemmata (*Geiß, Fledermaus, Gaul, Pferd*), na přiloženém CD-ROMU pak zbylá slovníková hesla, jejichž lemmata byla zmíněna v práci (po první revizi). Zbylá zpracovaná lemmata jsou uložena v databázi slovníku VNČAS.

6. Seznam literatury ve výběru

ÁGEL, Vilmos. Phraseologismus als (valenz)syntaktischer Normalfall. In: STEYER, Kathrin (Hg.). *Wortverbindungen - mehr oder weniger fest*. Berlin: Walter de Gruyter, 2004a, S. 65-86. ISBN 9783110179569.

ÁGEL, Vilmos. Polylexikalität oder am Anfang waren mindestens zwei Wörter. Über eine Grundfrage (nicht nur) der Phraseologie. In: HESSKY, Regina, Rita Brdar SZABÓ und Elisabeth KNIPF-KOMLÓSI (Hgg.). *Lexikalische Semantik, Phraseologie und Lexikographie. Abgründe und Brücken: Festgabe für Regina Hessky*. Frankfurt am Main: Peter Lang, ©2004b, S. 21-50. Duisburger Arbeiten zur Sprach- und Kulturwissenschaft, Bd. 57. ISBN 9783631526231.

BARTSCH, Renate. Kompositionalität und ihre Grenzen. In: CRUSE, D. Alan, Franz HUNDSNURSCHER, Michael JOB und Peter Rolf LUTZEIER (Hgg.). *Lexikologie: Ein internationales Handbuch zur Natur und Struktur von Wörtern und Wortschätzen*. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2002, S. 570-578. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft, Bd. 21.1. ISBN 3110113082.

BARZ, Irmhild. Primäre und sekundäre Phraseologisierung. In: FLEISCHER, Wolfgang (Hg.). *Textbezogene Nominationsforschung. Studien zur deutschen Gegenwartssprache*. Berlin: Akademie der Wissenschaften der DDR, 1985. Linguistische Studien. Reihe A. Arbeitsberichte, Bd. 123.

- BARZ, Irmhild. Phraseologische Varianten. Begriff und Probleme. In: FÖLDES, Csaba (Hg.). *Deutsche Phraseologie in Sprachsystem und Sprachverwendung*. Wien: Ed. Praesens, 1992, S. 25-47. ISBN 3901126082.
- BELICA, Cyril, Holger KEIBEL, Marc KUPIETZ und Rainer PERKUHN. Web as Corpus: Kooperation mit der Universität Bologna. *Sprachreport: Auslandskooperationen des Instituts für Deutsche Sprache*. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, 2006, Nr. 1, S. 21-25. ISSN 0178644x. Zugänglich auf: <http://pub.ids-mannheim.de/laufend/sprachreport/>.
- BELICA, Cyril und Kathrin STEYER. Korpusanalytische Zugänge zu sprachlichem Usus. In: VACHKOVÁ, Marie (Hg.). *Beiträge zur bilingualen Lexikographie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2008, S. 7-24. ISBN 9788073082178.
- BERGEROVÁ, Hana. Zum Nutzen korpusbasierter Untersuchungen für eine adäquate lexikographische Beschreibung von Phraseologismen. Eine Fallstudie zu *sein Mütchen kühlen*. In: KRATOCHVÍLOVÁ, Iva und Norbert Richard WOLF (Hgg.). *Kompendium Korpuslinguistik: eine Bestandsaufnahme aus deutsch-tschechischer Perspektive*. Heidelberg: Winter, 2010b, S. 197-206. Germanistische Bibliothek, Bd. 38. ISBN 3825357937.
- BURGER, Harald. Die Semantik des Phraseologismus: ihre Darstellung im Wörterbuch. In: HESSKY, Regina (Hg.). *Beiträge zur Phraseologie des Ungarischen und des Deutschen*. Budapest, 1988. Budapest Beiträge zur Germanistik, 16.
- BURGER, Harald. Bildhaft, übertragen, metaphorisch... Zur Konfusion um die semantischen Merkmale von Phraseologismen. In: GRÉCIANO, Gertrud (Hg.). *EUROPHRAS 88: phraséologie contrastive: actes du colloque international, Klingenthal, Strasbourg, 12-16 mai 1988*. Strasbourg: Université des sciences humaines, Département d'études allemandes, 1989, S. 17-19. Collection Recherches germaniques, 2. ISBN 9782907599009.
- BURGER, Harald. *Phraseologie: eine Einführung am Beispiel des Deutschen*. Berlin: Erich Schmidt, ©1998. ISBN 3503049169.
- BURGER, Harald. Charakteristika phraseologischer Einheiten: Ein Überblick. In: CRUSE, D. Alan, Franz HUNDSNURSCHER, Michael JOB und Peter Rolf LUTZEIER (Hgg.). *Lexikologie: Ein internationales Handbuch zur Natur und Struktur von Wörtern und Wortschätzen*. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 2002, S. 392-402. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft, Bd. 21.1. ISBN 3110113082.
- BURGER, Harald und Robert ZETT (Hgg.). *Aktuelle Probleme der Phraseologie: Symposium 27.-29.9.1984 in Zurich*. Bern: Peter Lang, ©1987. Zürcher germanistische Studien. ISBN 9783261037152.
- BUßMANN, Hadumod. *Lexikon der Sprachwissenschaft*. 3., aktualisierte und erw. Aufl. Stuttgart: Kröner, 2002, 783 S. ISBN 3520452030.
- COLSON, Jean-Pierre. Corpus Linguistics and Phraseological Statistics: a few Hypotheses and Examples. In: BURGER, Harald, Annelies HÄCKI-BUHOFER und Gertrud GRÉCIANO (Hgg.). *Flut von Texten - Vielfalt der Kulturen: Ascona 2001 zur Methodologie und Kulturspezifität der Phraseologie*. Baltmannsweiler: Schneider Verlag Hohengehren, 2003, S. 47-60. Phraseologie und Parömiologie, Bd. 14. ISBN 9783896766779.
- COP, Margaret. Collocations in the Bilingual Dictionary. HAUSMANN, Franz Josef, Herbert Ernst WIEGAND, Ladislav ZGUSTA und Oskar REICHMANN (Hgg.). *Wörterbücher: Ein internationales Handbuch zur Lexikographie*. Berlin: Walter de Gruyter, 1991, S. 2775-78. ISBN 9783110124217.
- CVRČEK, Václav und Dominika KOVÁŘÍKOVÁ. Možnosti a meze korpusové lingvistiky. *Naše řeč*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, 2011, Jg. 94, Nr. 3, S. 113-133. ISSN 00278203.
- ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. Vyd. 3., dopl. Praha: Karolinum, 2001a. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 9788024601540.

- ČERMÁK, František. *Frazeologie a idiomatika česká a obecná: Czech and general phraseology*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 8024613719.
- ČERMÁK, František (Hg.). *Korpusová lingvistika Praha 2011: 1 InterCorp*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011a. Studie z korpusové lingvistiky. ISBN 9788074221149.
- ČERMÁK, František. Korpusy včera, dnes a zítra. In: ČERMÁK, František (Hg.). *Korpusová lingvistika Praha 2011: 2 Výzkum a výstavba korpusů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011b, S. 10-29. Studie z korpusové lingvistiky, Bd. 15. ISBN 9788074221156.
- ČERMÁK, František, Jiří HRONEK und Jaroslav MACHAČ (Hgg.). *Slovník české frazeologie a idiomatiky I - IV*. Praha: Academia/Leda, 1983 - 2009. ISBN 9788073352158
- ČERMÁK, František und Renata BLATNÁ (Hgg.). *Manuál lexikografie*. Jinočany: H&H, 1995. ISBN 8085787237.
- ČERMÁK, František und Michal ŠULC (Hgg.). *Kolokace*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, ©2006. Studie z korpusové lingvistiky, Bd. 2. ISBN 8071068632.
- DORNSEIFF, Franz. *Der deutsche Wortschatz nach Sachgruppen*. Berlin: Walter de Gruyter, 2004. ISBN 9783928127653.
- Duden, Deutsches Universalwörterbuch*. 4. neu bearb. und erw. Aufl. Mannheim: Bibliographisches Institut & F. A. Brockhaus, 2001. ISBN 3411714212.
- Duden, Redewendungen. Wörterbuch der deutschen Idiomatik*. 2., neu bearbeitete und aktualisierte Aufl. Mannheim: Bibliographisches Institut & F. A. Brockhaus, 2002. Der Duden in zwölf Bänden, 11. ISBN 3411041129.
- FLEISCHER, Wolfgang. *Phraseologie der deutschen Gegenwartssprache*. 2., durchges. und erg. Aufl. Tübingen: Max Niemeyer, 1997. ISBN 9783484730328.
- FÖLDES, Csaba. Überlegungen zum lexikographischen Konzept eines phraseologischen Wörterbuchs. *Muttersprache: Vierteljahresschrift für deutsche Sprache*. Wiesbaden, 1995, Jg. 105, Nr. 1, S. 66-78. ISSN 0027514x.
- FRIEDERICH, Wolf. *Moderne deutsche Idiomatik*. Ismaning: Hueber, 1988. ISBN 9783190010172.
- GÖTZ, Dieter, Gunther HAENSCH und Hans WELLMANN. *Langenscheidts Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache: das neue einsprachige Wörterbuch für Deutschlernende*. 2. Aufl. Berlin: Langenscheidt, 1994. ISBN 3468490003.
- GRÉCIANO, Gertrud. Das Idiom als Superzeichen. Pragmatische Erkenntnisse und ihre Konsequenzen. In: BURGER, Harald und Robert ZETT (Hgg.). *Aktuelle Probleme der Phraseologie: Symposium 27.-29.9.1984 in Zurich*. Bern: Peter Lang, ©1987, S. 41-57. Zürcher germanistische Studien. ISBN 9783261037152.
- HAUSMANN, Franz Josef. Was sind eigentlich Kollokationen? Oder: wie pervers ist der wissenschaftliche Diskurs? In: STEYER, Kathrin (Hg.). *Wortverbindungen - mehr oder weniger fest*. Berlin: Walter de Gruyter, 2004, S. 309-334. ISBN 9783110179569.
- HAUSMANN, Franz Josef und Reinhold Otto WERNER. Spezifische Bauteile und Strukturen zweisprachiger Wörterbücher: Eine Übersicht: Eine Übersicht. In: HAUSMANN, Franz Josef, Oskar REICHMANN, Herbert Ernst WIEGAND und Ladislav ZGUSTA (Hgg.). *Wörterbücher: Ein internationales Handbuch zur Lexikographie*. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 1991, S. 2729-2769. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft, 5.3. ISBN 3110124211.
- HEINZ, Michaela. Probleme der Phrasemäquivalenz im allgemeinen zweisprachigen Wörterbuch (Deutsch-Französisch). In: SABBAN, Anette (Hg.). *Phraseologie und Übersetzen: Phrasemata II*. Bielefeld: Aisthesis, 1999, S. 147-157. ISBN 9783895282294.

HEŘMAN, Karel, Markéta BLAŽEJOVÁ und Helge GOLDHAHN et al. *Deutsch-tschechisches Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen*. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 9788074001758.

HESSKY, Regina. Überlegungen zum Idiom als Problem der zweisprachigen Lexikographie. *Acta linguistica Academiae Scientiarum Hungaricae*. 1980, Jg. 30, Nr. 1-2, S. 163-171. ISSN 00015946.

HESSKY, Regina. Phraseolexeme als harte Nuß für die zweisprachige Lexikographie. In: FÖLDES, Csaba (Hg.). *Deutsche Phraseologie in Sprachsystem und Sprachverwendung*. Wien: Ed. Praesens, 1992, S. 107-124. ISBN 9783901126161.

KILGARRIFF, Adam. Googleology is Bad Science. *Computational linguistics* [online]. 2007, Jg. 33, Nr. 1, S. 147-151. ISSN 0891-2017. Zugänglich auf: <http://www.kilgarriff.co.uk/Publications/2007-K-CL-Googleology.pdf>

KOCEK, Jan, Marie KOPŘIVOVÁ und Karel KUČERA (Hgg.). *Český národní korpus: úvod a příručka uživatele*. Praha: Filozofická fakulta UK, 2000. ISBN 8085899949.

KOPŘIVOVÁ, Marie. Využití korpusu při zpracování frazeologie ve výkladovém slovníku. In: BALOWSKI, Mieczysław und Wojciech CHLEBDA (Hgg.). *Frazeografia słowianska: księga pamiątkowa poświęcona prof. dr hab. Halinie A. Lilicz*. Opole: Wydawn. Uniwersytetu Opolskiego, 2001, S. 335-339. ISBN 8388796321.

KROMANN, Hans-Peder, Theis RIIBER und Poul ROSBACH. Principles of Bilingual Lexikography. In: HAUSMANN, Franz Josef, Oskar REICHMANN, Herbert Ernst WIEGAND und Ladislav ZGUSTA (Hgg.). *Wörterbücher: Ein internationales Handbuch zur Lexikographie*. Berlin/New York: Walter de Gruyter, 1991, S. 2711-2728. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft, 5.3. ISBN 3110124211.

KUNZE, Claudia und Lothar LEMNITZER. *Computerlexikographie: Eine Einführung*. Tübingen: Gunter Narr, 2007. ISBN 9783823363156.

Metzler Lexikon Sprache [CD-ROM]. Helmut Glück (Hg.). Berlin: Directmedia Publishing, ©1997-2004. Digitale Bibliothek, 4. ISBN 3898534340. Zugänglich auf: www.digitale-bibliothek.de

MOON, Rosamund. *Fixed expressions and idioms in English: a corpus-based approach*. New York: Oxford University Press, 1998. ISBN 019823614X.

PALA, Karel und Pavel RYCHLÝ. Do We Need Very Large Web Corpora? In: ČERMÁK, František (Hg.). *Korpusová lingvistika Praha 2011: 2 Výzkum a výstavba korpusů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011, S. 30-40. Studie z korpusové lingvistiky, Bd. 15. ISBN 9788074221156.

PERKUHN, Rainer und Cyril BELICA. Korpuslinguistik - Das unbekannte Wesen oder Mythen über Korpora und Korpuslinguistik. *Sprachreport: Auslandskooperationen des Instituts für Deutsche Sprache*. Mannheim: Institut für Deutsche Sprache, 2006, Nr. 1, S. 2-8. ISSN 0178644x.

PETKEVIČ, Vladimír und Alexandr ROSEN (Hgg.). *Korpusová lingvistika Praha 2011: 3 Gramatika a značkování korpusů*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2011. Studie z korpusové lingvistiky, Bd. 16. ISBN 9788074221163.

PILZ, Klaus Dieter. Allgemeine und phraseologische Wörterbücher. Brauchen wir überhaupt phraseologische Wörterbücher? In: KORHONEN, Jarmo (Hg.). *Beiträge zur allgemeinen und germanistischen Phraseologieforschung*. Oulu: Yliopisto, 1987, S. 129-153. Veröffentlichungen des germanistischen Instituts der Universität Oulu, 7.

ROTHKEGEL, Anneli. Computerlinguistische Aspekte der Phraseme I. In: BURGER, Harald, Dmitrij DOBROVOL'SKIJ, Peter KÜHN und Neal R. NOERRICK (Hgg.). *Phraseologie: ein internationales Handbuch zeitgenössischer Forschung = Phraseology: an international handbook of contemporary research*. New York: Walter de Gruyter, 2007, S. 1027-1044. ISBN 9783110190762.

- SCHEMANN, Hans. Die Phraseologie im zweisprachigen Wörterbuch. HAUSMANN, Franz Josef, Herbert Ernst WIEGAND, Ladislav ZGUSTA und Oskar REICHMANN (Hgg.). *Wörterbücher: Ein internationales Handbuch zur Lexikographie*. Berlin: Walter de Gruyter, 1991, S. 2789-2794. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft, 5.3. ISBN 9783110124217.
- SCHIPPAN, Thea. *Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache*. Tübingen: Max Niemeyer, 1984. ISBN 9783484730021.
- SINCLAIR, John. *Corpus, concordance, collocation*. Oxford: Oxford University Press, 1991. ISBN 9780194371445.
- STERNKOPF, Jochen. Zentrum und Peripherie bei phraseologischen Einheiten. In: GROßE, Rudolf, Gotthard LERCHNER und Marianne SCHRÖDER (Hgg.). *Beiträge zur Phraseologie, Wortbildung, Lexikologie: Festschrift für Wolfgang Fleischer zum 70. Geburtstag*. Frankfurt am Main et al.: Peter Lang, 1992, S. 63-70.
- STEYER, Kathrin. Usuelle Wortverbindungen des Deutschen. Linguistisches Konzept und lexikographische Möglichkeiten. *Deutsche Sprache*. Berlin: Erich Schmidt, 2000, Nr. 2, S. 101-125. ISSN 03409341.
- STEYER, Kathrin. Kookkurrenz. Korpusmethodik, linguistisches Modell, lexikografische Perspektiven. In: STEYER, Kathrin (Hg.). *Wortverbindungen - mehr oder weniger fest*. Berlin: Walter de Gruyter, 2004b, S. 87-116. ISBN 9783110179569.
- STEYER, Kathrin und Marie VACHKOVÁ. Kookkurrenzanalyse kontrastiv. Zum Nutzen von Korpusanalysemethoden für die bilinguale lexikographische Praxis. Am Beispiel GDTAW. In: VACHKOVÁ, Marie (Hg.). *Beiträge zur bilingualen Lexikographie*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, 2008, S. 27-42. ISBN 9788073082178.
- ŠEMELÍK, Martin. Karel HEŘMAN, Markéta BLAŽEJOVÁ, Helge GOLDHAHN et al. Deutsch-tschechisches Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen. Prag C. H. Beck. 2010. (Rezension). *International journal of lexicography*. Oxford: Oxford University Press, 2010, Jg. 23, Nr. 4, S. 486-491. ISSN 09503846.
- ŠICHOVÁ, Kateřina. Karel Heřman, Markéta Blažejová, Helge Goldhahn et al.: Deutsch-Tschechisches Wörterbuch der Phraseologismen und festgeprägten Wendungen. Německo-český slovník frazeologismů a ustálených spojení. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010, 2653 S. (recenze). *Časopis pro moderní filologii*. 2011, Jg. 93, Nr. 2, S. 126-130. ISSN 08628459.
- VACHKOVÁ, Marie. Das große deutsch-tschechische Wörterbuchprojekt im Kontext der zeitgenössischen deutsch-tschechischen Übersetzungslexikographie. In: KUNZMANN-MÜLLER, Barbara und Monika ZIELINSKI (Hgg.). *Sprachwandel und Lexikographie: Beispiele aus slavischen Sprachen, dem Ungarischen und Albanischen*. Frankfurt am Main: Peter Lang, ©2002, S. 112-118. Berliner Slawistische Arbeiten, Bd. 18. ISBN 3631392680.
- VACHKOVÁ, Marie. *Das große akademische Wörterbuch Deutsch-Tschechisch: ein erster Werkstattbericht*. New York: Peter Lang, 2011. ISBN 3631605676.
- WERNER, Reinhold. Die Markierungen im zweisprachigen Wörterbuch. In: HAUSMANN, Franz Josef, Oskar REICHMANN, Herbert Ernst WIEGAND a Ladislav ZGUSTA (Hgg.). *Wörterbücher: Ein internationales Handbuch zur Lexikographie*. Berlin/New York: de Gruyter, 1991, S. 2796-2803. Handbücher zur Sprach- und Kommunikationswissenschaft, 5.3. ISBN 3110124211.
- WIEGAND, Herbert Ernst (Hg.). *Perspektiven der pädagogischen Lexikographie des Deutschen. Untersuchungen anhand von "Langenscheidts Großwörterbuch Deutsch als Fremdsprache"*. Tübingen: Max Niemeyer, 1998a. Lexikographica: Series maior, Bd. 86. ISBN 3484309865.
- WIEGAND, Herbert Ernst. *Wörterbuchforschung: Untersuchungen zur Wörterbuchbenutzung, zur Theorie, Geschichte, Kritik und Automatisierung der Lexikographie*. Berlin: Walter de Gruyter, 1998b. ISBN 3110135841.